

Ruskoaho

6.5.2025

126/04.01.01/2025

Eduskunta
työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Asia: VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa ja tulla kuulluksi työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029. KT on jo aiempina vuosina tuonut esiin huolensa julkisen talouden velkaantumisesta sekä Suomen hitaasta talouskasvusta. Kuntien ja hyvinvointialueiden taloudellista painetta kuvastaa KT:n ajankohtaiskyselyn tulos, jonka mukaan kunnissa ja hyvinvointialueilla vuonna 2024 irtisanomisten määrää oli tasolla, jota ei oltu nähty sitten 1990-luvun laman. Vuodelle 2025 ennakoitiin lomautuksia, joiden mittakaava oli verrattavissa korona-aikaan.

Kasvutoimista

Talouskasvun vauhdittamiseksi hallitus on puolivälinriihestä esittänyt erilaisia kasvutoimia, joiden vaikutukset näkyvät julkisessa taloudessa. Kasvutoimet ovat tarpeellisia, mutta esimerkiksi tiettyjen veronalennusten vaikutukset heikentävät julkisen talouden tasapainoa ainakin lyhyellä aikavälillä. Kun huomioidaan työttömyysvakuutusmaksun mahdollinen nousu ensi vuonna, ei todennäköisesti verotus kokonaisuutena suurella osalla palkansaajista kevene, minkä vuoksi kannustinvaikutukset jäävät vähäiseksi. Veronalennukset eivät välttämättä rahoita itseään pitkälläkään aikavälillä, mikä vaikeuttaa hallituksen tavoitetta vähentää velkaantumista ja vakauttaa velkasuhdetta. Talousnäkymään liittyy erityisesti kauppasotien laajenemisen myötä merkittäviä alasuuntaisia riskejä.

Vaikka optimaalinen verotuksen taso valtion tulokertymän näkökulmasta ei välttämättä ole sama kuin kansakunnan hyvinvoinnin näkökulmasta, verotulojen väheneminen edellyttää menoleikkauksia, jotka voivat olla kasvun tai hyvinvoinnin kannalta haitallisia. Uuden kasvun synnyttämiseksi yritystukien kohdentamista tulisi arvioida siten, että ne tukisivat enemmän uutta kasvua kuin nykytilan säilyttämistä.

KT pitää esimerkkinä julkisia palveluja uhkaavasta ja valtion taloutta heikentävästä yritystuesta yksityisen sairaanhoidon korvausten kasvattamista. KT ei pidä tarkoituksenmukaisena, että kehitetään rinnakkaisia järjestelmiä ja julkisia varoja ohjataan yksityisen sairaanhoidon korvausjärjestelmän kehittämiseen nykyisessä julkisen talouden ja julkisen sektorin resurssipulatilanteessa. Yksityisen

Ruskoaho

6.5.2025

126/04.01.01/2025

sairaanhoidon korvausten kasvattaminen luo kannusteen lääkäreiden siirtymiseen hyvinvointialueilta yksityissektorille, lisää palkkakilpailua ja muita kustannuksia. Korvausten kehittäminen voi tavoitteidensa vastaisesti heikentää henkilöstön saatavuutta ja riittävyyttä hyvinvointialueilla ja perusterveydenhuollossa, heikentää julkisen palveluiden saatavuutta (jonotilanne) sekä lisätä terveyspalveluiden häiriökysyntää ja kustannuksia.

Myönteisenä asiana KT pitää lisäyksiä korkeakoulutuksen aloituspaikkoihin. Hyvinvointialueilla työvoimapula on ollut merkittävä palvelujen järjestämisen ja kustannusvaikuttavuuden parantamisen este. Julkisten talouden suunnitelmassa todetaan: "Henkilöstöpula vaikeuttaa alueiden toimintaa ja vähentää henkilöstökuluja, mutta toisaalta myös lisää palveluiden ostoja ja palkankorotuspaineita." Aloituspaiikkoja on lisättävä erityisesti aloille, joiden merkitys hyvinvointipalveluiden tuottamisessa on keskeinen, joissa työllistyminen on varmintaa ja joissa on nähty epätarkoituksenmukaista palkkakilpailua. Aloituspaiikkoja tarvittaisiin lisää lääkäreille, hammaslääkäreille, sosiaalityöntekijöille, psykologeille, puheterapeuteille, erityisopettajille ja hoitajille. Investoinnin tuotto olisi näillä hakupainealoilla korkeinta, eli lisäpanostukset näille aloille olisivat hyvää talous-, työllisyys ja hyvinvointipolitiikkaa.

Hyvinvointialueiden talous

Hyvinvointialueet aloittivat toimensa suurelta taloudelliselta takamatkalta. Kahdelta ensimmäiseltä vuodelta kumulatiivinen alijäämä on noin 2,5 miljardia euroa. Juuri hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa työvoimapulan aiheuttama työvoimakustannusten ja yleisen inflaation aiheuttama kustannusnousu olivat rajuja. Siirtyvä rahoitus ei riittänyt palvelujen järjestämiseen kustannuksien kasvaessa nopeasti. Vaikka alueet ovat tehneet merkittäviä toimenpiteitä alijäämien hillitsemiseksi, ei julkisen talouden suunnitelmankaan mukaan rahoituslain edellyttämä alijäämien kattaminen vuoden 2026 loppuun mennessä onnistu useilla alueilla. Lähtötilanteen epätasapainosta johtuen jälkikäteistarkastus näytteleeikin selvästi tarkoitettua suurempaa roolia alueiden rahoituksessa ja vuosimuutoksissa. Lisäksi alijäämien kattamisvelvoite puolestaan pakottaa lyhyen aikavälin talouskurin ohjaavan toimintaa suhteettoman ja epätarkoituksenmukaisen voimakkaasti.

Julkisen talouden suunnitelmassa arvioidaan hyvinvointialueiden menojen kasvavan edelleen nopeammin kuin tulojen, mikä korostaa säästöjen tarvetta. Laajamittaiset menoleikkaukset voivat kuitenkin vaarantaa perusoikeuksien ja lakisääteisten palveluiden toteutumisen. Jo nyt esiintyy lainvastaisia viivästyksiä esimerkiksi erikoissairaanhoitoon pääsyssä. Työvoimavaltaisella alalla säästöillä on merkityksensä palveluihin pääsyyn, vaikka tuottavuutta pyritään kasvattamaan.

Hyvinvointialueiden taloutta on vaikea korjata ilman rahoituslainsäädännön muutoksia, lisärahoitusta ja alijäämien kattamisvelvoitteen pidentämistä. Rahoitus perustuu ennusteisiin ansiotasoindeksin ja elinkustannusindeksin muutoksesta, jotka eivät ole osuneet kohdilleen. Vuonna 2023 inflaatio kiihtyi odotuksia enemmän, ja mikäli hyvinvointialueindeksin luvut olisivat osuneet oikeaan, olisivat hyvinvointialueet saaneet lähes neljännesmiljardin enemmän rahoitusta. Vuoden 2024 ennustevirhe oli pienempi ja toiseen suuntaan. Tasmällisempi rahoitus edellyttäisi rahoituksen korjaamista toteutuneen kehityksen perusteella.

Ruskoaho

6.5.2025

126/04.01.01/2025

Tarvearviointiin perustuva rahoitus perustuu merkittävältä osin diagnoositietoihin, joiden laadussa ja kattavuudessa nähdään nyt merkittävää paranemista, mikä saa kansanterveydentilan näyttäneen heikentyneen. Vaikka terveydenhuoltojärjestelmän perustehtävä on terveydentilan parantaminen, on hyvinvointialueilla voimakas kannuste raportoida diagnoosit kattavasti. Tällaisen rahoitusmallin toimiminen oikeudenmukaisesti edellyttää, että jokaisella alueella raportoidaan yhtenevästi diagnoosit. Valitettavasti lähtötilanteessa näin ei selvästikään ole ollut.

Kuntatalous

Kuntatalous on voimakkaasti sidoksissa verotuloihin ja siten altis yleisen talouskehityksen muutoksille. Kuntien suhdanneherkkyyttä on korostanut entisestään työllisyyspalveluiden siirtyminen kuntien vastuulle. Heikentynyt työllisyystilanne syö kuntien taloudellista liikkumavaraa, koska siirtyvä rahoitus oli arvioitu paremman työllisyystilanteen vallitessa.

Taloudellisesti vaikea tilanne voi pakottaa kuntia nostamaan kunnallisveroprosentteja, mikä on ristiriidassa hallituksen kasvutoimien ja työn verotuksen keventämisen kanssa. Julkisen talouden suunnitelmassakin todetaan, että sote-uudistuksen myötä kuntien tehtäväkenttä kapeni, minkä vuoksi veronkorotusten merkitys kasvoi kuntien talouden tasapainottamisen työkalupakissa.

Kunnissa normienpurku on edennyt hitaasti ja purettavia normeja on löytynyt vähän. Kuntien talousnäkyviä sumentavat lisäksi valtionosuusuudistuksen ja kiinteistöverouudistuksen viipyminen. Valtionosuusuudistuksen toteutuessa kustannusneutraalisti on toisille kunnille tiedossa helpotusta ja toisille vaikeampia aikoja. Kiinteistöverouudistuksessa kunnille jää liikkumavaraa vaikuttaa kiinteistöveroprosenttiinsa. Lähtökohtaisesti olisi hyvä, että verotusarvot olisivat mahdollisimman totuudenmukaiset.

Vaikka julkisen talouden suunnitelmassa arvioidaan palvelukysynnän laskevan varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa, kustannusten sopeuttaminen ei ole suoraviivaista – opetusta on järjestettävä oppilasmäärästä riippumatta. Muuttotappiokunnat voivat helpottua palveluiden järjestämisessä, mutta muuttovoittokunnat kohtaavat kasvavia investointitarpeita. Pitkällä aikavälillä syntyvyyden lasku on Suomen julkisen talouden suurin rakenteellinen haaste, minkä kääntämiseen olisi löydettävä keinoja.

Lopuksi

Julkisten talouden paraneminen kokonaisuutena edellyttää uutta kasvua ja tuottavuuden paranemista. KT:n ajankohtaiskyselyn mukaan Kunnat ja erityisesti hyvinvointialueet kokevat riittämättömän rahoituksen lisäksi tiukan muun sääntelyn ja normiohjauksen uhkaavan palvelujen järjestämistä. Tuottavuuden parantamiseen tarvitaan mahdollisuuksia, eikä kokonaisuus parane rahaa taskusta toiseen rahaa siirtämällä. Se koskee niin valtion ja sosiaaliturvarahastojen suhdetta, tai hyvinvointialueiden ja valtion tai kuntien ja valtion välistä rahanjakoa. Kustannusneutraalit uudistukset eivät julkisen talouden tilannetta kokonaisuutena paranna.

Ruskoaho

6.5.2025

126/04.01.01/2025

Julkisen talouden suunnitelmassa oletettiin palkkojen kehityksen noudattavan yleisen linjan kehitystä, jonka päälle tulisi kuntiin ja hyvinvointialueille vuonna 2022 neuvoteltu palkkaohjelma. Nyt saavutetun neuvottelutuloksen perusteella kustannuspaine seuraaville vuosille lieveni ja kustannusten kasvua saatiin tasoitettua pidemmälle aikavälille. Palkkaohjelma on myös kaksi kymmenystä pienempi ja 34 kuukauden työrauha mahdollistaa toimintojen hallitun kehittämisen tulevina vuosina.

KUNTA- JA HYVINVOINTIALUEYÖNANTAJAT KT

pääekonomisti

Juho Ruskoaho